

Захарко Андрій Володимирович

доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

РЕФОРМУВАННЯ ЗАСАДИ ГЛАСНОСТІ І ВІДКРИТОСТІ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ (ст. 27 КПК УКРАЇНИ)

Принцип гласності судового процесу та його повного фіксування технічними засобами визначений у п.6 ч.1 ст.129 Конституції України [1]. Протягом періоду чинності Конституції формулювання цього принципу не змінювалося в її змісті, окрім того, що він був переміщений із п.7 до п.6 аналізованої статті згідно з Законом України від 2 червня 2016 року [2].

Цьому принципу кореспондують положення ст.11 «Гласність і відкритість судового процесу» Закону України (далі – ЗУ) «Про судоустрій і статус суддів» [3]. В аналізованій статті зазначається: судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, які розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом. Додатковим способом інформування про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, місце, дату і час судового засідання, може бути надання інформації з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі з використанням мобільного застосунку Порталу Дія. Програмними засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі мобільного застосунку Порталу Дія, може бути також забезпечено додаткове інформування сторін спору, авторизованих через Єдиний державний веб-портал електронних послуг або через мобільний застосунок Порталу Дія, шляхом відображення в електронній формі судового рішення у справі, виконавчого документа. Інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого є відкритою та має бути невідкладно оприлюдненою на офіційному веб-порталі судової влади України, крім випадків, установлених законом. Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених законом. У відкритому судовому засіданні мають право бути присутніми будь-які особи. У разі вчинення особою дій, що свідчать про неповагу до суду або учасників судового процесу, така особа за вмотивованим судовим рішенням може бути

видалена із зали судового засідання. Особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом. Трансляція судового засідання здійснюється з дозволу суду. Якщо всі учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, здійснюється транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет в обов'язковому порядку. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, а також трансляція судового засідання повинні здійснюватися без створення перешкод у веденні засідання і здійсненні учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав. Суд може визначити місце в залі судових засідань, з якого має проводитися фотозйомка, відеозапис. Розгляд справи у закритому судовому засіданні допускається за вмотивованим рішенням суду виключно у випадках, визначених законом. При розгляді справ перебіг судового процесу фіксується технічними засобами в порядку, встановленому законом, крім справ щодо надання дозволу на проведення розвідувальних заходів. Учасникам судового процесу на підставі судового рішення забезпечується можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у порядку, встановленому законом. Обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримав судові рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення. Судові засідання проводяться виключно в спеціально обладнаному для цього приміщенні суду – залі засідань, яке придатне для розміщення сторін та інших учасників судового процесу і дає змогу реалізовувати надані їм процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.

У Кримінальному процесуальному кодексі України наведеній засаді кореспондує п.20 ч.1 ст.7 «Загальні засади кримінального провадження», визначена як «гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами» [4]. Втім, при конкретизації положень цієї засади у ст.27 КПК, її назва сформульована зі зміною в редакції ЗУ від 16.11.2017 №2213-VIII [5]. У чинній редакції ст.27 «Гласність і відкритість судового провадження та повне фіксування технічними засобами судового засідання і процесуальних дій» КПК України містяться наступні положення: учасники судового провадження, а також особи, які не брали участі у кримінальному провадженні, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду та у праві на ознайомлення з процесуальними рішеннями й отримання їх копій. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом. Кримінальне провадження в судах усіх

інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про обмеження доступу осіб, які не є учасниками судового процесу, в судові засідання під час карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб", якщо участь в судовому засіданні становитиме загрозу життю чи здоров'ю особи. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у разі: 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній; 2) розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; 3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи; 4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; 5) необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Особисті записи, листи, зміст особистих телефонних розмов, телеграфних та інших повідомлень можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні, якщо слідчий суддя, суд не прийме рішення про їх дослідження у закритому судовому засіданні. Кримінальне провадження у закритому судовому засіданні суд здійснює з додержанням правил судочинства, передбачених у КПК. На судовому розгляді в закритому судовому засіданні можуть бути присутні лише сторони та інші учасники кримінального провадження. Під час судового розгляду та у випадках, передбачених КПК, під час досудового розслідування забезпечується повне фіксування судового засідання та процесуальних дій за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому КПК. Кожен, хто присутній в залі судового засідання, може вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписуючі пристрої. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду. Судове рішення, ухвалене у відкритому судовому засіданні, проголошується прилюдно. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судове рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закрите судові засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення.

Уявляється, що назва ст.27 КПК України і формулювання п.20 ч.1 ст.7 КПК України мають бути ідентичними, для чого в КПК треба внести відповідну зміну.

Право кожного на публічний розгляд його справи визначено у ст.6 «Право

на справедливий суд» Європейської конвенції з прав людини 1950 року [6]. Право кожної людини на відкритий судовий розгляд неупередженим судом визначено також у ст.47 «Право на ефективний засіб правового захисту та на справедливий судовий розгляд» Хартії основних прав Європейського союзу [7].

Дослідження проблематики аналізованої засади в контексті забезпечення доступу журналістів, представників засобів масової інформації до судових рішень, відкритості судової влади триває в наукових публікаціях М. Вільгушинського, Л. Москвич [8], І. Жаровської [9] тощо. Видається логічною пропозиція М. Вільгушинського, Л. Москвич вирішувати питання доступу представників ЗМІ та журналістів до зали судових засідань за аналогією використання інституту акредитації, зарезервувавши для них певний відсоток місць у залі судових засідань, які призначені для публіки, а також врегулювавши це питання в законодавстві про судоустрій.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 24.05.2023).
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2.06.2016 р. №1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6> (Дата звернення: 24.05.2023).
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2.06.2016 р. №1402-VIII. Дата оновлення 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (Дата звернення: 24.05.2023).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Дата оновлення 28.04.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (дата звернення: 24.05.2023).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування : Закон України від 16.11.2017 року № 2213-VIII. Дата оновлення 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2213-19#n20> (дата звернення: 24.05.2023).
6. Європейська конвенція з прав людини 1950 року. Закон України від 17.07.1997 №475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 24.05.2023).
7. Хартія Європейського союзу про основоположні права. Громадська організація «Центр громадянських свобод». URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yeuropejskogo-soyuzu/>
8. Mykhailo Vilhushynskyi, Lidiia Moskvych. The right of the public on publicly heard and open criminal proceedings in the context of preventing corruption and economic crime by judicial power // *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 5, No. 4, 2019. Url: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/705>
9. Жаровська І. М. Сучасні проблеми судової системи: спеціалізація, добросовісність та відкритість судів // *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету імені короля Данила Галицького*. 2023, Вип. 15 (27). Том 1. DOI: 10.33098/2078-6670.2023.15.27.1.39-45 Url: <https://visnyk.iful.edu.ua/>